

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СЛОВЕСНИКІВ

Розробка концепції та змісту базової освіти передбачає, з одного боку, осмислення й удосконалення, максимальне збереження всього попередньо напрацьованого позитивного досвіду, а з другого — пошуки нових підходів, пов'язаних перш за все з активними формами навчання.

Якісна перебудова навчально-виховного процесу неможлива без істотного оновлення його змісту та запровадження нових технологій.

У зв'язку з цим має бути визначений комплекс завдань, на які повинен спиратися педагогічний колектив у реалізації поставленої мети. На думку авторів, найголовнішими з них є такі:

- 1) визначення вимог до якості підготовки фахівця;
- 2) з'ясування потенційних можливостей кафедри (чи будь-якого іншого педколективу);
- 3) врахування матеріально-технічного забезпечення.

Що конкретно передбачає кожне з цих завдань?

По-перше, в основу всієї навчально-виховної роботи має бути покладена модель випускника-словесника, адекватна сучасним вимогам.⁵⁾ Нові кваліфікаційні вимоги повинні виконувати функцію науково обгрунтованого еталону, що спирається на державний стандарт якості випускника вищої школи. Саме ця модель і має бути відправною точкою для перебудови змісту і організації всієї навчально-виховної роботи кафедри. Відповідно до концепції національної вищої школи і національної освіти в цілому на Україні модель має охоплювати, крім всього комплексу професійних і соціально-духовних якостей майбутнього фахівця, і формування національно-культурних якостей. А це передбачає перш за все зосередження зусиль кафедри на розвитку національної самосвідомості, вишколі високого професіоналізму, патріотизму, які мають ґрунтуватися на чесності й порядності.

Оскільки модель майбутнього словесника формується на системі всього спектру лінгвістичних курсів навчального плану, мають бути опрацьовані й чітко визначені складові до кожної з навчальних дисциплін, які зокрема передбачають:

1) з'ясування обсягу і змісту завдань до кожного з курсів кафедри, виходячи з їх специфіки;

2) розподіл курсів між фахівцями відповідно до поділу їх спеціалізації і обсягу навантаження;

3) визначення до кожного з кафедральних курсів навчального плану обсягу знань, умінь і навичок майбутнього фахівця (з чим студент має бути лише ознайомлений, що має знати, якими вміннями і навичками має володіти);

4) визначення основних форм, методів і прийомів засвоєння змісту і обсягу курсу (активні методи навчання, застосування ТЗН, системи завдань проблемно-пошукового характеру, контрольних, тестування тощо).

По-друге, реалізація якісної перебудови навчально-виховного процесу неможлива без відповідних науково-педагогічних можливостей і зусиль кафедри. Тому одним із першочергових завдань є спрямування професорсько-викладацького складу на таку організацію науково-методичної і наукової роботи кафедри, яка б ґрунтувалась на досягненнях науки й передового досвіду. А це передбачає не лише високу компетентність, обізнаність, впровадження передових технологій у навчально-виховний та науково-дослідний процеси, а й пошуки оригінальних форм і прийомів, спрямованих на раціональну організацію праці як самого викладача, так і студентів, які працюють під його керівництвом.

Робота в науково-методичному семінарі і дослідження проблеми «Шляхи оптимізації навчального процесу і фахової підготовки студентів-філологів» допомогли сформуванню і визначити основні науково-методичні підходи і висновки, які лягли в основу навчально-виховної роботи викладачів. Однозначною є думка про те, що вся система навчально-виховної роботи має бути спрямована на розвиток творчих здібностей майбутнього фахівця. Тому в навчальному процесі має посісти чільне місце зворотний зв'язок із студентом, перевага має бути надана не монологу, а діалогу. Однією з умов реалізації співтворчості є, безумовно, демократизація навчально-виховного процесу в поєднанні з високою вимогливістю перш за все до себе, а потім і до студента.

І викладач, і студент мають чітко усвідомити мету навчання (для чого вчити і вчитися), зміст навчання (чому вчити і вчитися) і, зрештою, систему організації навчального процесу (як вчити і вчитися).⁶⁾ Отже складовою успіху є співробітництво, співтворчість викладача і студента.

Не меншою мірою активізації навчальної роботи сприяє самостійна робота студента, яка має велику вагу в розвитку його потенційних можливостей, розвиває творчі здібності. Завдання викладача — максимально допомогти в організації самостійних пошуків студента, спонукати його до цієї роботи, передбачивши не лише відповідні завдання, методичні поради, а й стимули через систему індивідуальних занять, діагностику результативності роботи тощо. Заслуговує на увагу думка тих викладачів, які переносять центр уваги з екзаменів на навчальний процес.⁵⁾ Досвід переконує: якщо діагностика й атестація якості знань відбуваються систематично протягом семестру, це є стимулом ритмічної роботи, студенти охоче вступають в діалог з викладачем, рівень їх знань адекватний відповідним вимогам. Не викликає в цілому заперечення і новий підхід до прийому екзаменів, під час яких перевагу бажано віддавати не запитально-відповідальному методу, а пошуку відповідей на проблемно-ситуативні завдання, що в свою чергу допоможе з'ясувати й оцінити якість виконання студентом конкретних видів діяльності відповідно до майбутнього фаху. Як відомо, робота словесника, як і будь-якого вчителя, пов'язана з постійними пошуками, умінням аналізувати, знаходити найбільш раціональні шляхи навчання. Тому одним із завдань викладача вузу є допомогти майбутньому вчителю сформулювати потребу до постійного творчого пошуку, сприяти розвитку творчого, нешаблонного мислення. Саме з цією метою і необхідно надавати перевагу пошуковій роботі студентів. Наприклад: студент одержує мовний матеріал, на якому має сформулювати проблемне завдання для учнів:

1. Інженер з дочкою прийшли на завод. 2. Механік з сином теж прийшов. Одне із завдань може бути сформульоване так: Чим пояснити різні форми присудків у цих реченнях? Хто, на вашу думку, старший — дочка інженера чи син механіка? Доведіть свою думку, посилаючись на граматичні засоби.

2. Що спільного і відмінного між антонімією і енантіосемією? Наведіть відповідні приклади.

3. Довідка підписана лікарем Ткаченко. Хто це — жінка чи чоловік? Обґрунтуйте свою думку, посилаючись на відповідні граматичні форми.

Досвід переконує, що робота над складанням проблемно-пошукових завдань і пошуками відповідей на них сприяють систематизації знань з курсів «Сучасна українська літературна мова» та «Методика викладання шкільного курсу української мови» допомагає трансформації вузівського лінгвістичного курсу на шкільний. Знання студента з різних лінгвістичних дисциплін знаходить вихід у шкільну практику і в мовлення студентів. Студент краще

осмислює лексичне і граматичне значення мовних одиниць і їх стилістичні можливості. Крім того, помічено, що інтерес до занять значно підвищується, з'являються мотиви навчання, які максимально активізують навчальну діяльність студента. Щоб скласти задачу, треба не лише знати відповідний граматичний матеріал, а зуміти перегрупувати його, знайти цікаве в самій мові, загострити протиріччя, зіставити з матеріалом шкільного підручника, правильно сформулювати проблемне завдання тощо. Така робота сприяє творчо-продуктивній спрямованості студента.

На думку авторів, концептуальна розробка проблеми навчальної діяльності студента і її розвивальної функції ще не опрацьована в дидактиці вищої школи України і потребує всебічного дослідження. Викладені нами думки є результатом пошуків кафедри і ніякою мірою на вичерпність не претендують.

І по-третє, однією із складових в реалізації активних форм навчально-пізнавальної діяльності студента є матеріально-технічне забезпечення, яке ми розуміємо в широкому значенні.

Що перш за все маємо на увазі? Забезпечення студентів необхідною кількістю навчальної, наукової, науково-методичної, довідкової літератури, а також шкільними підручниками з української мови. Відсутність відповідної кількості примірників, скажімо, різних лінгвістичних словників важко а то й неможливо замінити будь-якими методичними рекомендаціями. Навряд чи зарадять повною мірою і спеціально дібрані вправи й завдання.

За таких умов кафедра має активно працювати над створенням посібників, підручників, збірників вправ і завдань, які хоча б якоюсь мірою компенсували відсутність чи недостатню кількість навчальної і наукової літератури.

Крім того, на часі оснащення аудиторій повним набором ТЗН, створення навчальних аудиторій з комп'ютерними програмами. Хоча центральною фігурою в навчально-виховному процесі, як і раніше, залишається викладач, на допомогу йому мають бути залучені всі можливі сьгодні допоміжні засоби навчання, які сприяють активізації навчального процесу, його оптимізації.

Тому постійне збагачення і зміцнення матеріально-технічної бази кафедри, створення відповідних робочих місць і для викладачів, і для студентів, увага до інформаційного обслуговування є однією з передумов якісної підготовки майбутніх фахівців.

Лише за наявності цих та деяких інших компонентів навчально-виховного процесу може бути досягнута належна якість підготовки словесника для загальноосвітньої школи.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк В. К. Эргономические основы учебного процесса в высшей школе. — Кривой Рог, 1993. — С. 16.

2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. — М., 1991.
3. Пути оптимизации учебно-воспитательного процесса в вузе. Сб. научных трудов. — Ярославль, 1986.
4. Проблемы высшей школы. Республиканский научно-методический сб. — Вып. 76. — К., 1992.
5. Старченко Т. Я. Вища школа на шляху оновлення. Львів, 1991. — С. 28, 68.
6. Талызина Н. Ф. и др. Пути разработки профиля специалистов. Под ред. Н. Ф. Талызиной. — Саратов, 1987. — С. 3.
7. Формирование учебной деятельности студентов. Под ред. В. Я. Ляудис. — М., 1989. — 259 с.